

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Габсбурзька монархія: етносоціальний розвиток, суспільно-політичні
процеси, міжнародний контекст**

Рівень вищої освіти – перший (бакалавр)
Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»
Спеціальність 032 Історія та археологія
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні
кафедри всесвітньої історії,
протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Габсбурзька монархія: етносоціальний розвиток, суспільно-політичні процеси, міжнародний контекст
Викладач (-і)	доктор історичних наук, професор Жерноклеєв Олег Станіславович
Контактний телефон викладача	Viber, Фейсбук Мессенджер
Е-mail викладача	oleh.zhernokleiev@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Щочетверга, 15.00 – 16.00

2. Анотація до навчальної дисципліни

Династія Габсбургів та створена ними державність відіграли помітну роль у європейській історії, виконавши свою історичну місію – спочатку щодо зупинки Османської експансії в Європу, а згодом – захисту малих народів від поглинання іншими великими державами та забезпечення їм відносно вільного національного та політичного розвитку, а також сприятливих умов і можливостей для «національного відродження» (модерного націотворення) та появи нових національних держав Центрально-Східної Європи. Окрім того, наш край – Галичина – упродовж півтора століття в 1772–1918 рр. теж перебував у складі Габсбурзької монархії як автономна коронна провінція, що не могло не позначитися суттєво на особливостях суспільного розвитку регіону, залишило слід у його культурі, історичній пам'яті та менталітеті населення. Можемо вести мову й про «матеріальну присутність» минулого в нашому сьогоденні (Е.Доманська), як і про пошук та усвідомлення кожним із нас, через призму яскравих конкретних прикладів різних історичних персоналій, своєї власної місії та призначення в житті. Змістова частина курсу передбачає наступні складові:

- основні етапи виникнення, становлення й розвитку Габсбурзької монархії у контексті середньовічної, нової та новітньої історії;
- визначні постаті минулого, їх історичні, політичні й психологічні портрети на тлі відповідних епох;

загальні закономірності та регіональну (субрегіональну) специфіку історичного розвитку територій, підвладних Габсбургам у різні історичні періоди;

- основні риси матеріальної та духовної культури народів, що перебували під владою Габсбургів, її взаємозв'язок із світовою культурою;
- особливості етносоціальної структури, господарського життя та суспільно-політичних процесів в Австро-Угорщині та місце в них Галицького коронного краю та українського етносу;
- специфіка зовнішньополітичного курсу Габсбурзької монархії впродовж усього часу її існування в системі міжнародних відносин у Європі та світі.

Вивчення курсу сприятиме формуванню відповідних умінь та практичних навичок:

- працювати з різними видами джерел;
- вести самостійні дослідження в межах дисципліни;
- об'єктивно й аргументовано оцінювати тенденції та специфіку історичного розвитку народів під владою Габсбургів;
- застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання;
- складати генеалогічні таблиці на прикладі династії Габсбургів;

надавати кваліфіковані консультації з проблемних питань, що вивчаються в межах курсу.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів цілісних знань з історії монархії Габсбургів, від її виникнення й аж до кінця її існування, а також з історії відповідної династії, усвідомлення ролі особистості в історії європейських народів, впливу політики династії на становлення націй і національних держав у Центрально-Східній Європі, розширення знань студентів з історії, історичної географії, культури та історичної пам'яті народів, що перебували в складі імперії Габсбургів.

Завдання: виробити у студентів вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища в історії Габсбурзької монархії та її народів через призму об'єктивних і суб'єктивних чинників; виробити вміння знаходити, критично аналізувати, систематизувати і узагальнювати потрібну інформацію, працювати з різними типами й видами історичних першоджерел; формувати навички застосовувати набуті знання на практиці.

4. Програмні компетентності та результати навчання

ЗК 1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9 Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1 Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2 Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 8 Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9 Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10 Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12 / 4
семінарські заняття	18 / 6
самостійна робота	60 / 80

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	032 Історія та археологія	3	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	сем. заняття	сам. роб.
Тема 1. Вступ до курсу.	2		1

Тема 2. Походження Габсбургів та витоки австрійської державності	4	2	10
Тема 3. Політичні успіхи Габсбургів у XIV – першій половині XVI ст.		2	6
Тема 4. Реформація та контрреформація у володіннях Габсбургів		2	2
Тема 5. Перемога Габсбургів над Османами у XVII ст.		2	6
Тема 6. Імперія Габсбургів у XVIII ст. Політика «освіченого абсолютизму»	2		2
Тема 7. Габсбурзька імперія кінця XVIII – першої половини XIX ст.		4	8
Тема 8. Австрійська імперія другої половини XIX ст. Компроміс 1867 р.		2	7
Тема 9. Австро-Угорщина наприкінці XIX ст. – 1914 р.	2	4	12
Тема 10. Австро-Угорська монархія в роки Великої війни. Розпад держави Габсбургів		2	6
	ЗАГ:	10	20
			60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>100-бальна</p> <p>Поточний контроль знань і умінь студентів здійснюється шляхом обговорення й оцінювання виступів і рефератів на семінарських заняттях, проведення письмових контрольних робіт і тестувань за підсумками вивчення матеріалу теоретичного і практичного змістових модулів, співбесід у ході відпрацювання студентами пропущених занять і отриманих негативних оцінок.</p> <p>Контроль самостійної роботи (КСР) здійснюється у відповідні тижні шляхом тестувань.</p> <p>Оцінювання здійснюється відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті Імені Василя Стефаника (наказ ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 18 вересня 2024 р. № 757).</p>																		
	<p>Шкала оцінювання</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Університетська шкала</th> <th>шкала ECTS</th> <th>Національна</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>90 – 100</td> <td>A</td> <td rowspan="5">зараховано</td> </tr> <tr> <td>80 – 89</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>70 – 79</td> <td>C</td> </tr> <tr> <td>60 – 69</td> <td>D</td> </tr> <tr> <td>50 – 59</td> <td>E</td> </tr> <tr> <td>26 – 49</td> <td>FX</td> <td>не зараховано</td> </tr> </tbody> </table>			Університетська шкала	шкала ECTS	Національна	90 – 100	A	зараховано	80 – 89	B	70 – 79	C	60 – 69	D	50 – 59	E	26 – 49	FX
Університетська шкала	шкала ECTS	Національна																	
90 – 100	A	зараховано																	
80 – 89	B																		
70 – 79	C																		
60 – 69	D																		
50 – 59	E																		
26 – 49	FX	не зараховано																	

	0-25	F	
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота: Два відкритих завдання, що охоплюють питання лекцій та семінарів і передбачають ширшу, докладну відповідь, одне питання щодо вміння стисло пояснити термін, одне – на знання історичної хронології курсу		
Семінарські заняття	<p>Знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; - «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; - «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; - «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. 		
Умови допуску до підсумкового контролю	Наявність результатів поточного контролю знань – позитивних оцінок за семінарські заняття та контрольну роботу, опрацювання питань для самостійної роботи (КСР), індивідуального завдання, хоча б мінімальна позитивна підсумкова оцінка за працю впродовж семестру (50 б.)		
Підсумковий контроль	Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку, він виставляється за результатами поточного контролю з усіх видів навчальної роботи (у тому числі теоретичних занять) викладачем, який вів практичні заняття або сумісно з викладачем-лектором, при цьому присутність здобувача вищої освіти не обов'язкова. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується як сума оцінки за роботу впродовж семестру (сумарна максимальна кількість – 100 балів).		

7. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність:

Усіх форм навчальної співпраці стосуються вимоги [Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника](#) та [Кодексу честі ПНУ](#), яким визначаються норми поведінки студентів і працівників університету.

Відвідування занять

Самостійне опрацювання питань пропущеного заняття, співбесіда з них у години, відведені на щотижневі консультації

Неформальна освіта:

Можливе зарахування відповідно до [ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)

Рекомендовані платформи: [Prometheus](#) [Coursera](#) [EdEra](#) та ін.

8. Рекомендована література

1. Австрійські, Австро-Угорські і Галицькі конституції (кінець XVIII-XIX ст.): пер. з нім. і пол. мов / Р. Петрів. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2005. 84 с.
2. Варварцев М.М. Габсбурги. Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2004. Т. 2: Г - Д.
3. Войтович Л. Загадки австрійського вузла (1272-1278): Лев Данилович, Ласло IV, Пшемисл II Оттокар, Рудольф Габсбург і польські князі // Проблеми слов'янознавства. Львів, 2012. Вип. 61. С. 11-22.
4. Войтович Л. Князь Лев Данилович. Львів, 2012.
5. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс [пер. з англ. П. Таращука]. Київ : Основи, 2008. 1464 с.
6. Енциклопедія історії України: У 10 т. <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
7. Єрмоленко В. Плинні ідеології. Ідеї та політика в Європі XIX – XX століть. К.: Дух і Літера, 2018. 480 с.
8. Жерноклеєв О. Війна в історичній долі австрійського «малого Інтернаціоналу». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2015. Вип. 26. С. 140-147.
9. Жерноклеєв О. Національні меншини на західноукраїнських землях в складі Австро-Угорщини. *Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. С. 41–55.
10. Жерноклеєв О. Національні меншини на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (1900–1914 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 1999. Вип. II. С. 74–84 (<http://lib.pnu.edu.ua/nayk-pny.php>)
11. Жерноклеєв О. Національні секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890–1918 рр.). Івано-Франківськ, 2006. 536 с.
12. Жерноклеєв О., Монолатій І., Вітенко М. Етносоціальний розвиток західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини // *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія* / Автор ідеї, гол. ред. і кер. авт. кол. М.Кугутяк. Львів–Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2008. С. 23–118.
13. Жерноклеєв О., Райківський І. Під австрійською владою (кінець XVIII – початок XX ст.) // *Історія Івано-Франківська в XX – початку XXI ст. До 350-річчя міста Івана*

- Франка* / Колективна монографія за редакцією В.Грабовецького. Івано-Франківськ, 2012. С.7–21.
14. Жерноклеєв О., Райківський І., Королько А. Під австрійською владою (1772–1914) // Станиславів–Станіслав–Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): монографія / Керівник авторського колективу, головний редактор В.Великочий. Івано-Франківськ–Львів–Київ:Манускрипт-Львів, 2012. С. 32-49. (<https://issuu.com/borysbooks/docs/>)
 15. Жерноклеєв О., Райківський І., Марчук В. Під владою Австро-Угорської імперії (1772–1918) // *Прикарпаття: спадщина віків* / Голов. ред. М.Кугутяк. Львів: Манускрипт-Львів, 2006. С. 190–239.
 16. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.) : курс лекцій : навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. / за ред. В. І. Ярового. Київ: Либідь, 2001. 628 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002085>
 17. Історія Львова: У 3-х т. / Редкол. Я.Ісаєвич та ін. Т.2: 1772–1918. Львів, 2007. 559 с.
 18. Кріль М. Слов'янські народи Австрійської монархії: освітні та наукові взаємини з українцями. 1772–1867. Львів, 1999.
 19. Малацай І. В. Династія Габсбургів в історії європейських народів. Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю “Історія та археологія” (денна форма навчання). К., 2017. 86 с.
 20. Націоналізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2006. 684 с. (Політичні ідеології).
 21. Райківський І., Жерноклеєв О. Станиславів під австрійською владою (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). *Галичина*. 2011. Ч. 18-19. С. 11–25.
 22. Рейді, М. Габсбурги. Злет і занепад володарів світу / пер. з англ. Олег Кулаков. К.: Лабораторія, 2025. 448 с.
 23. Тейлор, А.Дж.П. Габсбурзька монархія. 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини / пер. з англ. А. Портнов, С. Савченко. Львів, 2002.
 24. Терещенко Ю. І., Осташко Т. С. Український патріот з династії Габсбургів. К., 1999.
 25. Україна в ХІХ столітті: доба модернізації / Валентина Шандра, Олена Аркуша; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл.
 26. Україна в ХІХ столітті: людність та імперії / Валентина Шандра, Олена Аркуша; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 436 с., 96 с. іл.
 27. Франко І. Зібрання творів, т. 46, кн. 2. К., 1985.
 28. Цьольнер, Еріх. Історія Австрії / [пер. з нім. А. Онишко та ін.]. Львів: Літопис, 2001.

Викладач: проф. Жерноклеєв О.С., завідувач кафедри всесвітньої історії